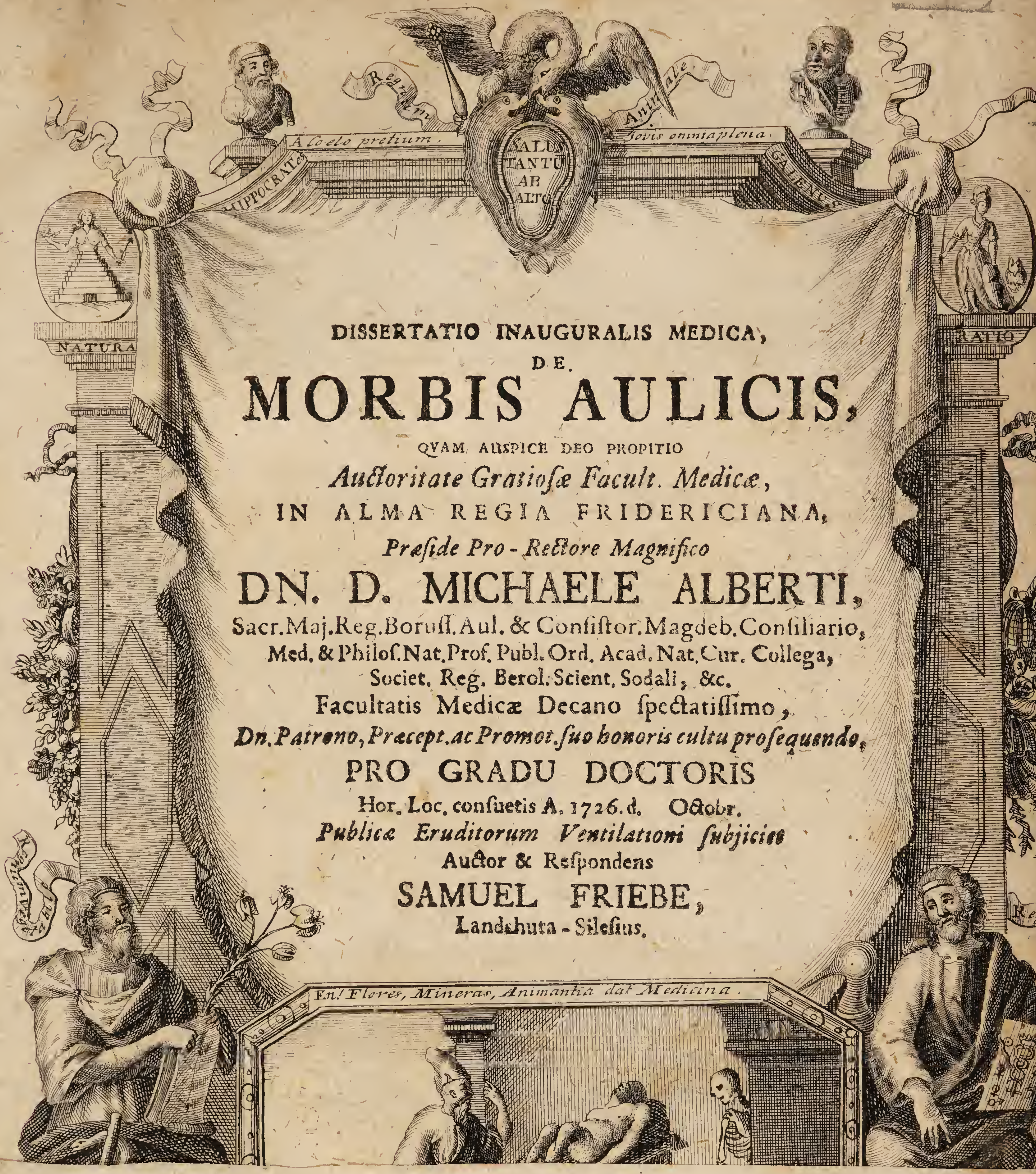

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

MORBIS AULICIS,

QVAM AUSPICE DEO PROPITIO

Auctoritate Gratiosæ Facult. Medicæ,

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,

Præside Pro-Rectore Magnifico

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

Sacr. Maj. Reg. Boruss. Aul. & Consistor. Magdeb. Consiliario, Med. & Philos. Nat. Prof. Publ. Ord. Acad. Nat. Cur. Collega, Societ. Reg. Berol. Scient. Sodali, &c. Facultatis Medicæ Decano spectatissimo,

Dn. Patrono, Praecept. ac Promot. suo honoris cultu prosequendo,

PRO GRADU DOCTORIS

Hor. Loc. consuetis A. 1726. d. Octobr.

Publicæ Eruditorum Ventilationi subjiciet

Auctor & Respondens

SAMUEL FRIEBE,

Landshuta-Silesius.

PROOEMIUM.

T iidem singulis hominibus ac gentibus non sunt mores, eadem indols,eidemque vivendi genus: ita nec iisdem morbis, quos sibi quasi peculiares, intra sinum fovent, blandeque enutriunt, affligi eos videas divexarique. Quid enim rerum usu comprobatur magis, quam singulas hominum ætates suas contrahere afflictiones, suis urgeri incommodis Temperamenta, suis utrumque sexum infestari premique calamitatibus, suis denique stationes vitæ singulas compungi excruciarique malis? Norunt hoc Agricolæ, queruntur Opifices, execrantur milites, obstrepunt Classiarii, experiuntur Academici, persentiscunt eruditi,

alii cuicunque vitæ generi addicti; quos omnes sui manent labores, suæ ægritudines, non nisi saniore corporis cura facile mitigandæ, deprecandæ, defendendæ. Quibus extra omnem dubitationis aleam positis, si cunctorum naturam atque indolem quenquam evolvere, & sub justam examinis incudem juvaret revocare, facillimo perspiceret negotio, nullum nimirum morbum forte fortuna, aut sine causarum antecedentium nexu & cohæsione cuipiam obtingere; verum pro sua quemlibet & dispositione, & vitæ genere, qualecunque illud demum sit, valetudinarium esse; haud secus ac si certæ personæ, gentes, nationes, suis familiaribus, & quasi domesticis alligarentur afflictionibus. Inprimis vero in signi quadam ratione personæ illustriores, quæ Regum ac Principum latus claudunt, hujusmodi pertentantur affectuum generibus, quæ licet ab aliis etiam hominibus interdum non sint alienissima, tantum tamen abest, ut pullulent ex suetis ipsorum, quæ profitentur studiis, ut potius renunciationi pristini operis, novæque rationi vitæ (lautioris forsan & mollioris) affectatæ, originem ferant acceptam. Quod autem nitidissima illa, elegantissima & tantum non divina hominum progenies, quæ Aulam sequitur, tam inconcinnis sæpe numero atque funestis corripiatur, interpelleturque morborum spiculis, sibi quasi peculiaribus, perversa hominum, sacratissimis Principnm aulis abutentium consuetudo in causa est; qui malo more divinam illam omnium rerum affluen-

tiam

tiam & beatitudinem ideo ſuas profundere opes volunt, uti ſexcenta ſibi ſuppetant irritamenta malorum, ſitque adeo, unde morbidi, vitæ male actæ cum acutiſſimis doloribus, poenas luant omnium, graviſſimas. His apud animum probe expenſis, conſultoque *Illuſtr. Dn. D. Stahlii Propemptico inaugurali, de Morbis Aulicis, Clariſſimique Carl. Tr. de Diæta, ſpeciatim aulicorum*, non abs re fore exiſtimavi, ſi cum conſenſu Gratioſiſſimi Medicorum Ordinis Speciminis Inauguralis loco, pauca quædam prælibarem de MORBIS AULICORUM; ſpe fretus certa, fore, ut Lector Benevolus, ſi quid erratum fuerit, æqui bonique conſulat, neque omnem hac me voluiſſe operâ rem exhauſtam, ſed pro mearum virium tenuiſſimo modulo demenſum eſſe, bona ſibi dictum velit pace, eſt quod enixe deprecor. Quod reliquum eſt Omnipotentem Univerſi hujus Moderatorem DEum ſupplex veneror, cœptis adſiſtat laboribus, ut ex levidenſi hac commentatiuncula, vel aliqua ſaltim utilitas ad bonum publicum exoptatiſſimo redundet fructu.

§. I.

DE Morbis Aulicorum verba facturo, adeo vaſtus aperitur Campus, ut ſi omnes & ſingulos juſta cenſura proferre & inquirere vellem, verendum, ne fœcunda hæc materia in immenſam fere excreſcat molem, id quod vero præſentis inſtituti modus haud æque permittere videtur,

detur. Quare depravatos voluntatis humanæ motus & affectiones, perverſos & corruptos eorum mores, projectam a vero virtutis tramite deviandi libidinem, qualemcunque, nefanda, quæ ex illa diſſoluta morum diſciplina oriuntur, ſcelera atque flagitia, honeſtis animis prorſus deteſtanda, diſcurſu quodum morali & Philoſophico disquirere, culpare, perſtringere, merito ut a ſcopo Diſſertationis noſtræ alieniſſimis ſuperſedeo; Scholisque Interpretum divinorum Oraculorum aliorumque, qui Sanioris Philoſophiæ moralis principia profitentur, committenda cenſeo. Potius eos duntaxat errores, vitæ ſanitatisque negotium interpellantes & in periculum adducentes, motus actusque naturæ, graviter interturbantes ac evertentes paulo accuratiori inpræſentiarum examini ſubjicere placet.

§. II.

Sanitatis autem rationem, non in juſta tantum animi integritate, ſerenitate, tranquillitate, verum etiam efficaci & ſufficiente virtute agendi, partium corporis ſolidarum ac organorum cuivis ætati & ſexui reſpondentium, illibata conſtitutione & ſtructura, eorundemque conformi & decenti motu, ac exinde dependente partium fluidarum (ſanguinis ſcilicet reliquorumque humorum) æquali & temperato tranſitu, quo ſe- & excretiones debito ordine perficiuntur, verbo, in omnium actionum tam animalium ſenſus nempe ac motus, quam vitalium, pulſus cordis & reſpirationis decenti vigore conſiſtere, quis eſt quem ex attentioribus naturæ humanæ cultoribus ac indefeſſis artis ſalutaris ſectatoribus lateat? Terque ergo quaterque beatos deprædicamus illos, qui integra corporis valetudine gaudentes, non minus ſollicita cura eandem illibatam conſervare allaborant; contra miſerrimos & vere infelices clamitamus eos, qui impuriſſimo fœdarum libidinum œſtro perciti, na-

turæ suæ scientes volentes vim inferunt, corpusque robustissimum, vigore suo nativo indignissime defraudant.

§. III.

Præmissis hisce claret, universum vitæ naturalis sustentandæ ac conservandæ fundamentum versari in exquisitiorum alimentorum justa, debita & ordinata ingestione, ac inde facili & legitima solutione & digestione, aëris temperati puriorisque electione, motus, quietis, somni vigiliarumque debita usura, Animi serenitate & modestia, denique in humorum retinendorum & excernendorum legitima purificatione & absterfione: Immodicum vero rerum harum modo recensitarum usum aut neglectum, universum vitæ & sanitatis negotium funditus destruere, notius est quam quod notissimum.

§. IV.

Quotus autem quisque versatur in magnatum aulis, qui modo allatis cautionibus & regulis sobrie utatur? ut potius ruere eos videas in quævis alia, præceptis istis e diametro adversantia. Non facile pigere eos videas improbissimarum, animi corporisque contentionum, non intempestivarum vigiliarum. Agunt enim, ut fit, quod egisse brevi eos poenitere queat, aut quod actum, vanum notare & prodere possit autorem, aut quod suas incassum consumsisse vires & profudisse censeantur. Ac uti ingenue fatear omnia istorum hominum molimina, quamvis etiam sollicitudinem mentiantur, subtile sapiunt otium, quandoquidem enim rebus seriis, quas obeundas habent parce defunguntur; commessabundos potius celebrant cœtus, crapulantur, debachantur, totas extrahendo dies noctesque tripudiis indulgent: quæ omnia tanta animi contentione exequuntur, ut juret aliquis potissimum Aulicorum munus esse meditari: qua facillima expeditissimaque via mortem oppetere liceat.

§. V.

§. V.

Iam vero quæ Thesibus proxime præcedentibus sparsim discinctaque quadam ratione in medium fuere allata, colligenda erunt & uno fasce proloquendum; quæ nam cum primis mala Aulicos pro ratione vitæ consvetæ teneant divexentque. Et principe quidem loco omnes inter primas tenet Plethora, quam insignes humorum Orgasmi, vehementioresque sanguinis commotiones haud raro excipere solent. Huc accedunt varii motus erronei â principio corporis agente, vel intensi, & exacerbati, vel remissi, aut plane omissi; quibus non immerito quoque vitia illa circa primas regiones his hominibus quam maxime solemnia jungo. Proveniunt enim ex his ceu communibus in morborum aulicorum fontibus & primis fundamentis, innummeræ adhuc infirmitates, & afflictiones, quarum principaliores brevi quodam catalogo recensere operæ pretium duco. Atque adeo Caput variæ Cephalalgiæ vertiginosæ, Paralyticæ, Apoplecticæ, obliviosæ & somnolentæ infestant affectiones. Pectus occupant, varia Catarrhalia Pathemata, diuturnæ tusses, quæ sœpius quoque instantem Phtisin præsagire solent. Circa abdomen præcipue ventriculi & intestinorum vitia, Atoniam nimirum, ructus, vomitum, flatulentias, Anorexiam, acutissimos dolores Colicos, Iliacas passiones, Diarrhœas, viscerum quoque scirrhos & infarctus, dolores calculosos & Nephriticos haud raro observamus. In artubus conqueruntur de Podagra, Chiragra aliisque Arthriticis doloribus; in toto denique corpore multifariæ febrium species, hectica quoque oboriri solent, quæ omnia & singula in subsequentibus juxta suas causas atque origines accurate ordinateque brevibus tamen pertractanda, partium esse mearum duxi.

§. VI.

Interea ne omnibus omnino Aulicæ vitæ deditis injuriam facere videar, merito hoc loco excuso illos, qui

qui ſic ferente gentium principumque ſtatu magnificentiæ & ſplendoris ergo, partim ut aliorum, quorum res in tam lauta ac bene aucta parte non ſunt poſitæ, ſortem penes ſe emineant; partim ut eo majorem ſubditis reverentiam ſui injiciant, exterisque fiant admirationi, faciendis ſumtibus minime parcunt. Nec in illos inveho, qui medias inter libidinum illecebras, temperantiam potius quam luxuriam ſectantes, ſuaſu impulſuque aliorum ſexcenta illecebrarum genera vane inſuſurrantium, neque a veræ virtutis neque decentis diætæ tramite ſe abripi patiuntur; ſed potius cuncta hortantium molimina intra pectus eludunt. Iis enim, qui ſcopulos hoſce ſalvi evadunt, ſponſores eſſe volumus, fore, ut â memoratis incommodis, quæ in præſentiarum morbos Aulicos inſcripſimus, tuti ſint atque immunes.

§. VII.

At enim, quod enarratæ ægritudines in multis aulicis varient, imo quod haud pauci, licet craſſiſſimos ſemper in Diæta committant exceſſus, tamen ab iisdem non adeo affligantur, id partim eorundem conſtitutioni, vitæ generi, & alimentorum diſparitati; partim quoque, ſi dicendum quod res eſt, naturæ quaſi violento modo inverſæ, debetur. Etenim qui natura ſunt debiles, emaciati aut multis jam malis obnoxii, ii quoque ſuo damno, levicula data occaſione, horum adfectuum exacerbationem ſentient; qui vero ſunt robuſtiores, ac fere his rebus jam dum indurati, ii profecto hujus generis mala per longum temporis ſpatium effugiunt; venit tamen hora, qua de improviſo vitæ maleferiatæ promeritas exſolvunt poenas; inprimis ſi inopinatam atque ſubitaneam vitæ generis ante ſueti illos ſubire oporteat mutationem: a luxurioſo enim conſuetoque vivendi more atque ratione abſcedentes, non poſſunt non, appetitui ſuo vago dum non ulterius obediunt, ſatis graves tunc temporis ſanitatis experiri

riri poenas. *Conf. Illuſt. Dn. D. Stahl. Diſſ. de Conſuetudinis Efficacia.*

§. VIII.

Propius inde ad rem accedendum atque fontes malorum horum ſpeciatim inveſtigandi. Monitum enim jam ſupra, poſthabitam illarum ſex non-naturalium rerum curam, cuncta fere in Aulicis mala progignere; hinc ductu earum cujusvis morbi cauſam & originem, accuratius expendere apud animum conſtitui.

§. IX.

Primo quod ad cibum & potum attinet, ſatis ſuperque conſtat, corpus noſtrum ad conſervationem ſui continuo flagitare ſufficientem alimentorum copiam, qua interveniente, nutritionis opus eo felicius procedere poſſit. Quo interea non rite obſervato & eſculentis, quæ palatum ſaltim juvant, ſeu fluidis ſeu ſolidis invito ſæpe Stomacho obtruſis, haud raro contingere ſolet, ut univerſum nutritionis turbetur & intervertatur negotium.

§. X.

Et vero hæc intemperies in cibo & potu, ſi cui alii hominum generi eſt familiaris, certe Aulicis ceu propria erit addicenda. Aſſuefacti enim illi homines menſæ continuo dubiæ, laxant, diſtribuunt, diſpenſant, appetitum vagari patiuntur, modo hinc modo illinc quicquam prælibantes: Securi interea, corpusne inde aliquid capiat vitii an ferat commodi, modo non præſenter noceat. Unde fere nihil faſtidiunt magis, quam audire citantes & commendantes Medicos certam definitamque aliquam ciborum, quantitatem, qualitatem, tempus & modum, perſuaſi, proficiſci hoc ſive ex invido & ſcrupuloſo quodam ingenio, ſive ex corrupto Medicorum guſtu, ut quod ipſorum non ſit ad palatum velint, ut alii quoque reſpuant. Quam miſere autem iſti homines ſeſe decipiant, experiuntur omnino illi, qui nimia edacitate & alimentorum, forſan

etiam

etiam non adeo noxiorum, quinimo blande nutrientium immoderata continuo ingestione Plethoram sibi contraxerunt, fœcundam multorum malorum matrem: victus enim si indies & in horas singulas velut mutatur, subministrando identidem opipara omnis generis bellaria, res varias dulciarias tot aromatum generibus conditas & temperatas, efficitur, ut non possint non contraria hæc invicem sua natura peccare, negotiumque digestionis depravare: quæ omnia quia dulcia commixta sunt amans, quadrata rotundis; vetus suo ordini adsueta natura ægrius incipit ferre, ac variis insolitisque ventriculi conquassationibus, ingestorum iterum meditatur conaturque expulsionem, unde Anorexia demum, nisus vomitorii seu vomitus ipsi oboriuntur. Accedit & hoc dum circa tempora capiendi cibum haud leves committunt errores, neque ordinem servant neque modum, ut digestionis evertant negotium, ventriculi vitale & naturale destruatur robur, & ex hujus atonia, visciditatibus cruditatibusque primarum viarum pandatur porta, appetitus minuatur, bilis augeatur, unde fermentescentiæ & flatus procreantur, ac exinde variis intestinorum Colicis ac Iliacis incommodis ansa subministratur.

§. XI.

Idem quoque Judicium esto de potu, sitis restinguendæ, facilitandæque solutionis ergo quam maxima adpetendo; dum vero in Aulis eodem sæpius non ad verum huncce finem obtinendum, sed jucundi potius saporis gratia, & ut monstrent quis alterum in potando superet, quod isti exhilarationem adpellant, utuntur; sic pariter & Quantitate & Qualitate, & Tempore quando potatur, error committitur. Hac ratione vinum aliaque potulenta generosa & spirituosa nimium hausta, non solum Plethoram generant, sed eandem quoque mirum in modum commovent, ut exinde vehementissimis orgasmis & vio-

lentioribus Massæ Sanguineæ expansionibus non levem ministrent fomitem, unde Hæmoptyses & aliæ Hæmorhagiarum Species, Phthisis, inflammationes & febres ortum suum nanciscuntur.

§. XII.

Eadem quoque ratione potulenta, Qualitate peccantia, & sine ulla temporis cura adsumta, varias in corpore ciere solent turbas, quando nimirum Spirituum æstuosiorum, acrium, acidorum, dulcium, flatulentorum & fermentescentium matutina, vespertina, imo nocturna & continua fere ingurgitatione in corpus suum debacchantur, sequitur ut naturæ antea jam fervidiores & calidiores, eo magis in actibus suis inflammentur, ut postmodum non solum incongruas ad diversas partes congestiones, sed & varios irregulares in corpore intendant motus, & exinde tremores artuum, Spasmos, Rheumatismos, Podagram, dolores Arthriticos nephriticosque ac ipsum demum calculum gignant. Accedit & hoc, ut, si vinum fuerit sulphure narcotico nimis imbutum & imprægnatum, ad vertiginosos capitis dolores & adfectus soporiferos facillimo disponantur negotio. Ex avido autem frigidiusculorum poculorum vel aliorum variorum refrigerantium liquorum in aulis usitatorum haustu, prægressa cumprimis incitatissima corporis agitatione & sanguinis effervescentia haud raro principium in corpore agens conturbatum, opus consuetum violentius tractat, adeo ut sanguinem vi quasi in incongrua loca trudat & periculi sæpius plenissimos viscerum moliatur infarctus.

§. XIII.

Aërem externum, in quo non solum homo per vitæ suæ totius curriculum versari, sed eundem quoque pulmonibus attrahere & excipere necesse habet, quod attinet, hic quoque, dum pro diversa sua temperie, insigniter variat,

riat, ut modo humidus, modo ſiccus, modo calidus, modo frigidus impendeat; ſequitur omnino, ut hoc neutiquam ſine corporis humani fieri poſſit alteratione: quare merito quoque indicandum cenſeo, qua ratione fiat, ut hancce aëris ſubitaneam viciſſitudinem atque mutationem varii quoque generis excipiant adfectus.

§. XIV.

Quilibet equidem harum rerum gnarus, haud ibit inficias, quam maximam in corpus humanum energiam exercere, repentinam vehementiusque impulſam aëris mutationem, ſeu potius ubi allabitur frigiditate ſua corpus velamentis ſolutum exterioribus quod æſtu ſuo adhuc calet & quaſi fumigat. Si enim ſanguis nimis calore expanſus rarefactusque repente exponitur frigori, natura ſubito perculſa, regurgitationem humorum interiora verſus ſuſcipit; quo poſtmodum ſanguinis eximia quantitas, veluti incarcerata, ſtaſes, coagulationes cauſatur atque infarctus.

§. XV.

Nuſpiam ergo magis, quam in aulis temperati aëris obſervantia poſtponitur negligiturque, quandoquidem ibidem homines variis vitioſis aëris alterationibus ſe exponentes, graviſſimis, nec raro etiam fatalibus implicantur adflictionibus. Quid quæſo illis eſt ſolennius? quam cibis repletum gementemque ventriculum, aut omne prorſus corpus, ſub ipſum digeſtionis alimentorum exordium; accedente præterea vinoſa ſanguinis incaleſcentia, frivola & inſuper habita Athmoſphæræ frigidæ admiſſione ſubito percellere, totum fere ut obrigeſcat, quibus Chylificationis opus parum promovetur, imo variis febrilibus commotionibus omnes aperiuntur portæ.

§. XVI.

Cumque præterea non omnibus aulicæ vitæ deditis,

ea obtingat felicitas, ut sævientibus tempestatum injuriis, habitaculis semper, temperato aëre repletis uti queant; non abs re fore arbitror, si quoque de noxis ex itineribus in eosdem redundantibus pauca quædam in medium afferantur. Jam vero omnibus notum est, cum non Principes, multo minus ipsorum Ministri, qui latus eorum claudunt, dominari aut imperare tempestatibus possint; ut ferre potius teneantur, injuriarum quicquid & incommodorum cœlum in ipsorum expeditiones aliaque itinera minitetur effundendum immittendumque: non possunt non quandoque inviti licet, liberiori aëris allapsui exponi, quo fit, ut nebulas variis effluviis miasmatumque generibus imprægnatas, imbres, nives, subeant: harumque rerum omnium momentaneas quasi mutationes & alterationes, experiantur, hacque ratione insigne sanitatis faciant detrimentum. Quapropter ab aëre frigido humidoque externæ corporis partes nimis relaxantur, humores in iis contenti retardantur, retardati condensantur; unde deinceps facillimo negotio Catarrhi, tusses, Coryzæ atque gravedines generantur. Eadem quoque ratione, si v. c. calet aër subitoque mutatur in frigidum, occulta transpiratio supprimitur, justæ impediuntur excretiones, & sordes variæque quisquiliæ in corpore colliguntur; quæ si postea (aut ubi citato eques fertur equo aut curru vehitur impositus rapidissimo:) agitantur, majorem adhuc nocendi vim adipiscuntur & innumeris aliis malis ansam præbent.

§. XVII.

Ordinis in præsentiarum quoque jubet ratio, transitum ut faciam ad motum corporis & quietem, quæ pro circumstantiarum variatione tum ingens emolumentum tum detrimentum corpori conciliare possunt. Cum enim quotidie, imo per cunctas fere horas, sordes & excrementitiæ partes in corpore nostro generentur; certe per

per hoc etiam immenſum cumularentur, ut mole ſua tantum non ipſum corpus opprimerent, niſi per conſueta loca egeri, atque ſe- & excerni iterum poſſent. Eum in finem provida natura moderatum & æqualem exigit motum, quo nimiam ſanguinis quantitatem diſtrahere, organa in continua flexilitate conſervare, facilem ac expeditam humorum per eadem transmiſſionem & diſtributionem parare queat, quo ipſo ſordes non ſolum Maſſæ ſanguineæ innatantes, ſed etiam partibus poroſis inhærentes, continuo attenuatæ abſtergantur.

§. XVIII.

His ita ſe habentibus neminem forſan fugiet, aſſiduam exadverſo & diuturnam corporis quietem, haud pauca œconomiæ vitali creare damna atque faceſſere moleſtias. In ea ſiquidem, ſi modus exceditur, tonus & robur partium ſolidarum perit, humores lentore adficiuntur, ſe- & excretiones tarde procedentes plane ſupprimuntur, ac inſignis demum obvariarum hæterogenearum partium remanentiam, humorum Dyſcraſia haud evitari poteſt. Quid tandem quoque dicam de ſpiſſitudine ſanguinis, ex vita hac ſedentaria & laborum plane experte, proveniente? in ſexu ſequiori, accedente inprimis prava Diætæ & Animi pathematum adminiſtratione, non tantum menſium ſuppreſſionem, verum etiam intolerabiles cruciatus hyſtericos excitante. Id quod imprimis nobilioribus & delicatulis, commoditatis (quam dicimus) & pravæ conſuetudinis ergo otio & quieti deditis, frequentius, quam aliis vilioris ſortis hominibus cuncta laborum genera ſubire coactis, contingit.

§. XIX.

At enim vero quemadmodum lenis, æquabilis, modica & continuata corporis motio inſignem utilitatem adfert, ita e contrario, ſi ſit vehemens, immodica, inæqualis, & ſub ſudoris

ris inprimis largiſſima miſſione ſubito remiſſa, varia mala poſt ſe trahit. Hinc plurimos Aulicorum, vehementioribus equitationibus, venationibus, ſaltationibus in ſeram usque noctem protenſis, aliisque violentioribus motuum generibus diſtractos peſſima ſibi accelerare damna videas: Plethoram enim cibis jam probe adauctam, violentiſſimis quibusque agitationibus & ebullitionibus commovent; deinde corpus madens, & ſudore ſæpius fluens ſubito iterum denudantes potusque frigidos inſuper ingurgitantes, ſtaſibus, febribusque ardentibus paratam monſtrant viam.

§. XX.

Fœcunda porro plurium malorum mater eſt, incongrua, (ceu conſuevere multi Aulici) ſomni vigiliarumq; diſpenſatio. Etenim in eo conſpirant omnes Medici Aulici, cœteri, ſanitati ſomnum velificari quam maxime, ut pote quo tempeſtive, moderate ſufficienterque adhibito, corpus non modo viresque inſigniter refocillari, ſed & animum ad agendum eo alacriorem reddi; ſenſus tam internos quam externos, ſuis laboribus diſtractos & profligatos, mulceri, colligi, refici; unde functionum utriusque generis merito fieri inducias: cum enim cibus & potus, ad vitæ noſtræ conſervationem queis utimur, non omne conficiant negotium, requiri omnino, ut quod ſolus cibus, ſolus potus præſtare nequeant blanda per ſomnum quiete ſarciatur. Sed in hoc licet plurimi conſentiant, prout conſentiunt; interea quod moderamen & temperaturam in ſomno ſervandam æquabilem, attinet, adeoque uſuram & modum, præter ſalutaris Artis Antiſtites, Aulici aliique in contrarium nituntur ac dilabuntur.

§. XXI.

Sic vident quidem meliora, probantque, interea ſequuntur tamen deteriora, perpetuumque illum naturæ or-

dinem contrariis actibus continuo eunt inversum, nimium sibi placentes Aulici somno vel nimium vel justo minus, vel intempestive indulgendo, aut vero curis & sollicitudinibus insuavem efficiendo. Generatim definiri quidem vix poterit, quod temporis dare quieti & somno cuivis conveniat; hoc autem dici potest, tantum decere quemvis, temporis dulcissimæ impendere quieti, quantum cujusvis natura, constitutio ratio temperamenti postulat. Adeoque multum in eo situm est, ut norit quisque, quid, quantum suæ per somnum naturæ debeat. Verum cum in Aulis, ut supra jam monitum tam circa tempus, quam defectum & excessum somni luculenter peccetur, damna exinde resultantia silentii peplo neutiquam erunt involvenda. Sane quod ipsum somni tempus concernit, quid quæso frequentius ibidem, quam ut ex nocte diem faciant, ex die noctem? Multos certe videas justum quietis tempus negligenter habere, noctem totam commessando debachando extrahere, diem deinceps quod contra naturæ ordinem esse videtur, quieti destinare, ipsa enim illa Natura, tunc temporis ob functiones varias vitales in summa activitate est constituta, hinc, ubi somni desiderium explere non datur, extraordinaria lassitudine & torpore, capiuntur. Idem quoque judicium esto de somno pomeridiano, quem quidem indiscriminatim rejicere vix audeo. Quid enim impedit, si vacet, quo minus ejusmodi homo, qui plures forsitan noctes in aulæ gratiam continenter duxit insomnes, somno aliquando invitatus suavi a prandio lecto sternatur & reparet, quicquid attritarum virium labascere, fugamque adornare minitabatur; cum experto cuilibet notum sit, adhibitum moderate somnum suavissime omnia, in pristinum, unde deturbata fuerant, statum reducere. At enim vero hoc de illis neutiquam dictum esto, qui vel in-

temperanter nocte dieque ventriculum cibo potuque obstipant & onerant, vel per totam noctem, in utramque aurem securi dormiunt; pigrique, segnes, torpidi pravæ consuetudinis ergo requiei pomeridianæ arctissimo sepulti somno, pluribus horis indulgent. Post prandium enim natura circa concoctionis negotium occupata, ad faciliorem ejus sublevationem majoremque sanguinis circuitum, vehementiorem cordis & arteriarum pulsum excitat, unde nullus jucundus somnus, sed lassus quasi & variis molestis insomniis, ac terroribus involutus oboritur. Ex adverso & istud nunquam fallit, Aulicos, creberrimis dum distinentur vigiliis, sensuum tam internorum, quam externorum (eo quod continuo intenduntur;) robur & aciem hebetare, retundere, perdere; Unde deinceps in œconomia vitali variæ concitantur turbæ, melancholicis, aut maniacis non adeo absimiles adfectus. Eadem quoque ratione & iste eorum taxandus venit mos, qui in capiendo somno egrediuntur modum atque non raro pœnitendos suorum excessuum sentiunt effectus, quo animus torpidus redditur, ac socors, fibræ laxantur, fluxilitas humorum perit, ac insignis exinde eorundem Dyscrasia non sine graviori excretionum debitarum incommodo resultat. Neque istud somni genus utentium velificatur commodo, quando ebrii sæpe numero mentis fere haud amplius capaces, lectis injiciuntur, ignarique omnium quod agant, reclinato deorsum vertice stertant, caput enim fit stupidum, corpus ad incubum disponitur, ut taceam pollutiones nocturnas tunc temporis longe frequentiores esse.

§. XXII.

Neque vero exigui sunt momenti errores, quos aulici sæpe circa moderationem animi adfectuum committere solent. Dixerim ego haud sine ratione, majorem, si non maximum exinde morborum in istis hominibus pro-

ven-

ventum ac modum enasci; singularemque ita dictorum animi Pathematum efficaciam & energiam esse ac deprehendi. Quid enim ira, invidia, metus, tristitia, similesve affectus valeant, norunt illi, qui continuo iisdem abripiuntur & opprimuntur. *Conf. Illustr. D. D. Stahl. Dissert. de Passionibus animi corpus varie alterantibus.*

§. XVIII.

Inveniemus ergo in aulis aliquos homines, quos cupiditas emergendi, honores consequendi aliisque dominandi, ita invasit, ut exinde perpetuis quasi occultisque æmulationis stimulis lancinati vitam degant, qui cum plerumque si temperamenti rationem spectes, sint Cholerici, hinc continuis, diversissimis, profundissimis meditationibus occupati, corpus & animum debita sua fraudant quiete; quod vero non potest non utriusque generis virium prostrationem inducere summam. Imo quoque dum in iram leviculis sæpenumero de causis dantur ac effunduntur, sanguis subito a centro ad Peripheriam fertur, circuitus ejusdem præcipitatur, vasa intumescunt, & ob frequentiorem bilis in intestina effusionem ejusque iterum ad sanguinem revectionem facillimo negotio Icteri labe adsperguntur. Sin vero jam conceptam dissimulare, premere, pressamque, ne prorumpat, continuo objurgare rei postulet ratio; presso insequuntur pede Cardialgiæ, palpitationes cordis, tremores artuum, ac totius fere corporis debilitationes. Ita quoque proh dolor! tristitia, tacitus mœror, indignatio & princeps in Aulis invidia (quæ quidem corpori tantum adfert noxæ in evertendo Chylificationis & nutritionis negotio, quantum vix nocentissimum toxicum) ita incessit plurimorum animos, ut latentium igniculorum vellicatione jugi & efferatione pedetentim paulatim exsiccati inarescant quasi & consumantur: quibus deinde accedit, uti cum ipse malevolentia sua aliorum sibi tectum accelerent odium omnes

omnes fere improbiſſima cum ſollitudine extimeſcant, deque expediendorum ſucceſſu admodum incerti, turbulentiſſimum indigna ratione transmittant ævum. Quæ certe omnia ſi in longum nimis protrahantur, periculum eſt, ne totius corporis vitale ſenſim ſenſimque labefactent robur, tonum & vigorem fibroſarum partium tollant; quibus amiſſis lentus inducitur ſanguinis progeſſus, qui demum ſtagnationes, obſtructiones, infarctus & indurationes viſcerum, Melancholicos aliosq; chronicos ponit adfectus.

§. XXIV.

Ultimo demum loco pauca quædam addimus de iis, quæ eruditi vulgo retenta & excreta vocant. Cum enim alimentorum ingeſtorum partes quædam in varia excrementa, quædam vero in ſuccum corporis nutritium ſive chylum, ab omnibus omnino particulis excrementitiis nec dum liberatum, abeant ac diſpenſentur; provida natura varia in corpore noſtro poſuit colatoria, quorum ope ac miniſterio, utilia ab inutilibus, pura ab impuris ſegregantur, ac demum variis, quibus ea utitur, ſtimulis & niſibus ex univerſa humorum maſſa propelluntur ac proſcribuntur. Verum quis neſcit? & hoc ſanitatis tuendæ principium nobiliſſimum perverſiſſima ſubinde ratione adminiſtrari, adeo ut excernenda haud raro retineantur & retinenda cum damno excernantur.

§. XXV.

Quod enim excernenda primum attinet, nihil fere magis in more poſitum eſſe Aulicis, ſcimus quam ut præſentibus in converſatione Illuſtrioribus, ex itempeſtivo quodam pudore, utut a fæcibus continuo exſtimulati, commodam proripiendi ſubducendique ſe tantisper occaſionem circumſpicere pigrentur; fœmellis præcipue imaginariæ huic verecundiæ ſuperſtitioſe deditis, exiſtimantibus, totam eam ſi quisquam reſciverit, alvum fuiſſe exoneratam, iri extinctum. Retuſis interea repreſſisque

fisque hisce naturæ stimulis; fæces mittendæ, diu vero nimis retentæ, avolantibus magis magisque humidioribus partibus ad lapideam fere substantiam indurantur molestisque sæpe numero atque fatalibus alvi obstructionibus, ansam subministrant. Huic malo mori accensemus etiam illum, si quisquam lotium reddere solito diutius moretur. Quid autem obstinata hæc Urinæ suppressio damni secum vehat, experiuntur cumprimis ii, qui calculosis pathematibus jam dum tentati gemunt, aut pertinacius iisdem utuntur; qui vero ex hisce doloribus actu nondum laborarunt, ad eos tamen præviis Dysuria ac tandem Ischuria haud difficulter prædisponi possunt. Idem quoque dicendum de naturalis sudoris & transpirationis occultæ, cujus beneficio corpus a variis quisquiliis repurgatur, interpellatione. Pessime enim consulunt sibi, qui subitaneo frigori, æstuans roransque sudore corpus exponentes, exhalationem illam minus expeditam reddunt, intercipiunt aut plane reprimunt, quo ipso has sordes in corpore congestas natura per alias vias & emunctoria egerere coacta, varios exinde Catarrhos, & Diarrhoeas periculi sæpe plenissimas, inducere solet. *Conf. Illust. D. D. Stahl. Dissertat. de Transpiratione impedita.* Imo denique Hæmorrhoides per spirituosiorem horum hominum diætam, licet sæpius in eorum salutem apertæ, sed inordinato hoc vitæ genere iterum suppressæ, Colica, Iliaca, & alia acutissima abdominis mala haud raro gignere solent.

§. XXVI.

Circa retinenda pauca saltim monenda veniunt; nisi huc trahere velis humoris cujusdam utilioris, salivæ scilicet prodigam largamque exscreationem. Equidem mos ille jam fere ubique locorum receptissimus minime omnium est approbandus, immani qui Nicotianæ usu & fumigatione, nullo discrimine habito liquorem illum sa-

livalem pretiosum, a Natura longe nobiliori usui destinatum eximio cujusvis profundere damno docuit; quo alimentis digerendis naturale subducitur menstruum totumque post assumtum cibum corpus torpidum redditur. Haud absimilem quoque noxam ferunt isti homines, ex insano pulverum sternutatoriorum abusu: quantumvis enim evacuandi pituitam, proluviem pravorum humorum detergendi, nisusque Catarrhales defendendi virtus iisdem deneganda non videatur; visuntur tamen haud pauci, qui nescio quo malo aliorum more invitati nulla fere urgente necessitate singulis momentis naribus pabulum istud suum obtrudunt, quo demum ipso, dum serum nasale quovis momento proritatur, naturam eo adigunt, uti continuis his vellicationum stimulis, jugem mittendo humorum affluxum cum insigni cerebri defatigatione obsecundet.

§. XXVII.

Plura de aliis, quæ patiuntur multi Aulici in sanitate tuenda, prudentiæ deliquiis, certissimis aureæ salutis detrimentis ac seductionibus, non addo. Ecquis enim omnium caussarum, aut externarum violentarum, ut ecce collisionum, indignationum, digladiationum, cæterarum; aut contagiosarum, quæ per impuram communicationem ex uno corpore in alterum commigrant corpus & trajiciuntur v. c. per lectos, stragulas, vestes, sellas, culcitras, ephippia, atque adeo instrumenta & vasa escaria & potatoria: ineat numerum? Quare non est animus, morbos de composito etiam hic, licet concisim recensitos & pertractatos sigillatim repetere, novo examini subjicere, aut prolixe docere; qua ratione Aulicus ejusmodi homo morbos suos rite & decenter debeat tractare. Nemo itidem arbitratu suo poterit desiderare, ut singulorum affectuum hactenus recensitorum specialis superaddatur medela; siquidem hic unumquemque ad autores Practicos,

eos, qui de his sigillatim & ex instituto egere, remitto. Exinde coronidis tantum loco regulas quasdam & cautelas ad Diætam maxime spectantes, non pœnitendi usus subnectere lubet. Vitet modo quisque noxia & quæ salutaria sunt sectetur, vix ullo certe & tuendæ sanitati & conservandæ indigebit magistro.

§. XXVIII.

Auream exinde esse illam regulam: Principiis obsta sero medicina paratur; nemo æstimator rerum harum prudens unquam in dubium vocaverit. Quamobrem primi morborum insultus, initio quidem leves flocci pendendi neutiquam sunt, quia utplurimum majores capiunt vires & altiores agunt radices, quas vero uberiore & longo medicamentorum usu evellere & extirpare haud commode semper datur: quin tuum potius ingenium perdocebis, ne simplicem vitæ sanitatisque ordinem respuat atque corrumpat; quo tandem natura artificiosæ ejusmodi methodo invita adsuefiat: periculum enim est ne procedente tempore continuo factus valetudinarius, te haud sanum existimes, nisi indies certis utaris remediis. Hinc primis potius gliscentibusque morborum insultibus, qui Aulicos infestare solent primordiisque occursandum est, quo velut in herba supprimantur nec agere radices altius queant; ut adeo sequela morborum dubia cum ipsis eorundem primis staminibus neminem occupet, sanitatique quam optime consulatur: sobrie quisque, moderate, temperanter se gerat, apposita cœnæ quam maxime dubiæ redundantia, eademque ex tempore & ordine utatur; occasionesque animum exasperandi concitandique omni ratione vitet; ne serius prudentiam isthanc damno suo condiscere teneatur. Plus enim hoc ipso & modo subnectendis, si rite observentur, proficiet, quam si præstantissimis, juxta ac sumtuosissimis,

illis

illis universalibus remediis, Tincturis & Essentiis, ex auro aut gemmis confectis sese committat, continuoque eorum usui adsuescat.

§. XXIX.

Et ut a maxime solenni initium capiam, ex superioribus jam tum constat, ex nimia victus ingestione immanem morborum aulicorum exsurgere segetem. Adeoque primum omnium cibo potuque sobrie utantur, luxuriam & crapulam sollicite fugiant, debitum in capiendis alimentis ordinem ac tempus servent; & si quid forsan mali obvenerit, inedia & abstinentia hostem impugnent; neque facile digestis nondum nova denuo super addant. Cumque nemini ignotum sit, eum plerumque dici sanum, qui bene ingerit, digerit & egerit; hinc cœnæ prandiique tempore, sufficienti potu, dilutiori, probe defœcato & diuretica quodammodo vi instructo utantur, non insuper quoque habito modico inprimis post prandium, digestionem ciborum optime promovente, vini generosioris haustu. Temperantiam non minus in eo servent, ne nimia infusorum Thée & Coffé Illustrioribus quam maxime familiarium, quantitate menstruum ventriculi turbent atque debilitent.

§. XXX.

Præterea subitanea quoque aëris & tempestatum, ut ecce caloris in frigus, siccitatis in humiditatem commutationes & contra omni studio sunt cavendæ; quandoquidem hæ nostrum circumfluentes & influentes corpus malignos sæpe producere solent morbos. Neque vero nimis sollicite circa usum & temperiem aëris sese gerant; adeo ut in eligendo calore plus justo sint anxii & superstitiosi, aut levioribus auræ cujusvis vicibus se subtrahant. Hac enim ratione tanta naturæ humanæ mollities indu-

inducitur, ut vel exigua aëris variatio, eosdem graviter offendere possit. Qui vero ob educationem in aulis molliorem, sensibilioris teneriorisque sunt indolis, ii inprimis humido & nebuloso aëri se subducant, imo habitacula seligant liberiori aëris accessui exposita, superiorumque contignationum loca præ illis, quæ in imo terræ pavimento structa reperiuntur, exoptent.

§. XXXI.

Haud exiguum quoque sanitatis tuendæ præsidium & momentum, in movendo & exercitando corpore ponimus. Certi enim sumus, in hoc plus sæpe auxilii & levaminis esse inveniendum, quam in decantatis istis remediis, quæ ex penu hominum, arcanis suis clarissimorum, ad præstruendam præservandamque sanitatem vulgo depromuntur. Quare eam etiam ob causam ruricolæ posthabito utplurimum omni fere remediorum usu, sani & incolumes vivunt; ob vitæ enim suæ conditionem laboribus semper intenti, sanguinem in serum conversum, una cum sordibus per transpirationem ex corpore proluunt. *Conf. Illustr. D. D. Stahl. Diss. de Motus voluntarii usu medico.*

§. XXXII.

Quid quæso Aulicis nimia esculentorum mole onustis, antiquius aut prius esse debeat, quam motus? quapropter exercitia illa varia in Aulis reperiunda iisdem minime sunt dissuadenda. Attamen semper proportio est servanda, ut ii scilicet, qui cibi potusque grandiore modo utuntur, majori quoque motu corpus exerceant. Ante omnia vero monendum, quod in omni statu moderata magis & repetita conveniat motitatio, quam fortior

tior, repentina & cum turgeſcente humorum ebullitione conjuncta. Interea quamvis agitare corpus nimium, poſt aſſumtos cibos, inſuetosque ſuſcipere labores e re haud ſit, moderata tamen motio mirum quantum commendanda. Iis autem, qui magis animi quam corporis laboribus diſtinentur, deambulando, vehundo, & equitando corpus ut exerceant, quam maxime ſuadendum eſt; quo obſtructiones & infarctus ejusmodi hominibus utplurimum ſolennes, levi hac agitatione iterum reſerentur. Quies deinceps poſt motum fortiorem non ſtatim affectanda, ſed corpus adhuc aliquandiu leniter movendum, ut partes Sulphureo-Salinæ jamjam in motum actæ per tranſpirationem occultam eo commodius expelli queant.

§. XXXIII.

De Somno & vigiliis multa dicere, ſupervacaneum eſſe cenſeo; ſiquidem ſomnum inter & vigilias medium tenere optimum ſemper eſt remedium. Hinc ſedulo cavendum ne utrumque horum in nimis longum protrahatur ſpatium. Inprimis vero illud ſomni genus prorſus dediſcendum, cui poſt curatam & ſaginatam probe cuticulam, lubentes nos dedimus torpentesque ad elanguidam componimur quietem: quilibet enim ipſo ſe teſte novit, ſaginam bene multam, moleſtiis variis, inſomniis terroribusque involutas ac pene vigiles ſecum vehere noctes.

§. XXXIV.

Animi vero Pathemata cum abſolutum ferme in corpus, uti ex ſupra dictis clarum erit, ſibi vindicent dominium; Ita hæc ipſa plus quam cœteræ res non-naturales Aulicorum ſanitatem offendere ſolent. Danda

da ergo erit opera, ut, quantum quidem fieri poteſt, quilibet Aulicæ vitæ deditus, ſedatum & ab omni vehementiore commotione liberum gerat animum; iræ frœna non laxet, quin potius, quod male ſe habet, ex animo dimittat, alimenta poſt iram non ſtatim capiat, ſed corpus potius in libero & temperato aëre exerceat, ac cum aliis explicatioris ſerenioriſque frontis hominibus conſueſcat. Triſtitiam porro nimiam & moerorem ut pellas, modicus idemque lenis vini hauſtus ſuum quam maxime confert, neque exigui ſunt uſus peregrinationes in alia loca inſtitutæ, quæ conquasſatam, meticuloſam & triſtiora ſibi monſtra figurantem mentem quodammodo divertunt, mitigant, ſexcentiſque aliis, quæ oculis objiciunt, oblectamentis fallunt. Ad extirpandam vero in aulis invidiam, Chriſtianum hominem vix decentem, nulla melior regula ſuppeditari poteſt, quam ut quisque alterum amore debito & beneficentia complectatur. Hac enim ratione nec angi excruciarique animo, nec vitam ipſam ante diem claudere neceſſe habebit.

§. XXXV.

Clauſulæ loco adhuc monita quædam de juſto, circa excernenda regimine ſuperaddere inſtituti poſtulat ratio; Hinc in genere notandum: quod Venæſectiones & ſcarificationes inprimis ſi Plethora urgeat non ſint negligendæ, conſuetæ vero nunquam intermittendæ. Quod vero ſudorem attinet ſedulo inculcandum ne Autocratici iſti Naturæ ſudores, qui iſtis hominibus matutino ſæpius tempore obtingunt, ſubitanea frigoris admiſſione ſupprimantur, ſed decenti membrorum in lecto velatorum defixione curentur, ne conatus naturæ longe ſaluberrimi eludantur atque fruſtrentur. Fæces alvinas

 nec

nec non urinam mittere & reddere nemo cunctetur, sed statim urgente naturali stimulo excernat. Demum Hæmorrhagiæ naturales, nunquam supprimantur; quare fluentibus in fœminis mensibus cibi acidi flatulenti & pravæ digestionis sedulo sunt vitandi suspendendique.

§. XXXVI.

Ex hisce ergo omnibus meditationibus satis ut puto elucescit, in quo verum & genuinum sanitatis Aulicos inter consistat fundamentum; & quam simplices ac paucæ sint regulæ ad illius conservationem necessariæ. Si quis igitur horum hominum prædicto modo tramite rite incedat, ac deviantes, quos tetigimus flexus præcipue vero noxia Animi Pathemata declinet, de eo nunquam dici poterit, ipsum sibi profligatæ sanitatis autorem,

vitam cum gemitu ante diem misisse sub umbras
indignabundam.

TANTUM.

Errata.

pag. 3. Procem. lin. 3. pro indols leg. indoles; & voc. seq. pro eidem leg. idem.

Pag. 8. lin. 13. deleatur in

Pag. 11. lin. 10. pro amans leg. amaris. ead. 11. lin. 24. pro maxima leg. maxime.

NOBI-

NOBILISSIMO ATQUE DOCTISSIMO

CANDIDATO

S. P. D.

D. JOANNES JUNCKERUS.

Est quod tibi lætus gratuler, Amice honoratissime, de laudabili conatu, quo, tandem absoluto studiorum Academicorum cursu, industriam & eruditionem Tuam probare, ejusque documentum publicum in explicandis Morbis Aulicis *edere contendis. Perlegi pleraque omnia, & quam diligenter graves eorum causas percensere, quamque solide Plethoram varie nutritam commotamve accusare Tibi curæ fuerit, satis animadverti. Et profecto necesse erat,* rerum non naturalium *classem hic non leviter attingere, sed earum abusum æque ac potestatem fusius & perspicue demonstrare, ut syrtes & scopuli, ad quos tot hominum nobilium & singulari dignitatis fastigio eminentium salus identidem naufragium patitur, in apricum proferrentur. Subit autem sæpe mirari, cur tum*

in aulis tam alibi ad leviora *hujus generis omnes fere attendant*, graviora *vero & sanitati* frequentius *infesta curare & præcavere paucis in mentem veniat. Nosti, Amice quæ potissimum causa e rebus n. n. ut sæpius moneo, reliquis prævaleat, aut saltem creberrimam ægrotandi præbeat occasionem; & me tacente loquitur id experientia, ubique in illis, qui* sedentariæ *vitæ genus sequuntur, omnium oculis exposita. Paradoxon fortasse & improbabile quibusdam videbitur, si & inde plurimorum aulæ morborum originem arcessere sustineam; At enim vero omissis aliis huic rei stabiliendæ idoneis, quid est præcipue inter externa valetudinis offendicula, quod nobiles fœminas præ viris frequentius debilitet adfligat & medicam opem sæpe frustra efflagitare compellat? An aër impurus, squalidus, turbulentus? quem adeo fugiunt, ut nihil sibi formidolosius esse fateantur; An reliquæ tempestatum injuriæ? quas tam raro subeunt, & si forte in itineribus metuendæ sint, magna sollicitudine a corpore suo arcere perdoctæ sunt; an ciborum qualitates scrupuloso semper examini subjectæ? an abundantia victus? in quo capiendo longe minus & rarius viris peccant; an vinum & spirituosi liquores? quos itidem parcius adsumant; an denique vigiliarum & somni ratio, a plerisque tam exacte observari solita, ut nihil supra. Neque etiam in excretionibus, licet ab his multum pendeat, neque in majore perturbationum animi potentia, per se singularis hujus miseriæ culpa hærere videtur; nam viri quoque gravioribus animi adfectibus sæpe percelluntur, & præterea in tenendis Diætæ regulis incautissimi subinde in victu, motu, vigiliis nihil*

sibi

ſibi moderantur, cum cœlo nebuloſo vel aſpero gelidiore feras magno impetu indagare & perſequi, ſub dio pernoctare, & alioquin equitatione cæterisque exercitiis equeſtribus corpus vehementer & inæqualiter concutere, aut domi conviviis & compotationibus in ſeram usque noctem protractis indulgere lubeat. Atque hi tamen, etſi tot errores committant, eorumque pœnam interdum gravi morbo perſolvant; rarius ægrotare ſolent fœminis de majori ſemper debilitate conquerentibus. Quapropter Tibi aliisque meditandum relinquam, an non primus tantorum malorum ortus maxime otio ſeu nimiæ corporis quieti debeatur. Apertum enim eſt, fœminas aulicas a teneris fere annis quieſcenti nimium vitæ adſueſcere, ac ſedendo, colloquendo, legendo, & non niſi molliter deambulando, plurimum temporis conſumere; neque minus liquet, quantum hæc diuturniore conſuetudine præ aliis valeant ad ſanitatem lædendam. Nam ut omnium actionum vigor in homine, niſi alacrius identidem excitetur, otiando paullatim remittit ac deficit; ſic & inde in vitalibus ſtomachum langueſcere, ſe- & excretionum varia impedimenta, humorum ſtagnationes & poſt pubertatem ſenſim menſtruorum vitia pluribus deinde incommodis ſtipata exiſtere neceſſe eſt. Porro natura, dum animus ad alias res ſub otio exquiſitius notandas & ſpeculandas advertitur, multisque ſimul præjudiciis & ideis de tuenda valetudine ſollicitis obruitur; vitalem actum hinc non ita promte adminiſtrat, & cum quotidie turbatur, creſcentique periculo occurrere ſatagit, omnes ſenſuum nervos acrius intendit ad domicilium ſuum quocunque modo defendendum & cuſtodiendum.

dum.

dum. Ex quo fit, ut hujusmodi personæ jam eo vehementius ab externarum rerum impressione adficiantur, quo magis antea inclementem auram, & duriusculum victum laboribus conjunctum &c. evitarunt, adeoque in magnam sensibilitatem *ulteriorum malorum genitricem, & varia medicatione plerumque augescentem incidant. De quibus non attinet plura dici, ne modum epistolæ excedam; illud exploratum est, ab agili vitæ genere constantius suscepto, hæc omnia efficaciter præcaveri, in quo etiam matronas illustres & consilio obsequentiores, cum nullum ex aliis remediis levamen capere possent, unicum dolorum & adflictionum suarum lenimentum reperisse constat. Sed ne longior sim, desino, Tibique Candidate dignissime, in his non æque semper gratis aliisque consiliis & auxiliis conservandæ & redintegrandæ hominum valetudini destinatis successus adprecor felicissimos. Nec dubito quin eos habiturus sis, si supremi nostræ artis Antistitis ope fulciaris, ejusque gratiam ubique exorandam, voluntatem devota mente venerandam esse serio cogites. Huic Te ex animo commendatum volo lætissimumque in patriam reditum exopto. Vale Dab. Halæ d. 19. Octobr. MDCCXXVI.*

